

ЎЗБЕКИСТОНДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ САВОДХОНЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

Абирова Умида Назаровна,

“Oriental” Университети “Узлуксиз таълим педагогикаси”

кафедраси ўқитувчиси,

E-mail: umida_abirova@mail.ru

тел: + 99 8 97 107 70 55

Аннотация

Мазкур мақолада мустақиллик йилларида Ўзбекистонда хотин-қизларнинг жамиятдаги ўрни, маънавий-маърифий, ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ислохотлардаги фаол иштироки. Жамиятдаги гендер тенглик масалалари ёритилган.

Калит сўзлар: Хотин, қизлар, гендер, тенглик, шахс, инсон, инсон омили, олима, маънавий, маърифий, ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, ислохотлар, бунёдкорлик, тараққиёт.

Аннотация

В данной статье роль женщин в обществе, их активное участие в духовно-просветительских, социально-экономических и политических реформах в Узбекистане за годы независимости. Освещаются вопросы гендерного равенства в обществе.

Ключевые слова: Женщина, девочки, пол, равенство, ученый, духовный, образовательный, социальный, экономический, политический, реформы.

Annotation

In this article, the role of women in society, their active participation in spiritual and educational, socio-economic and political reforms in Uzbekistan during the years of independence. Issues of gender equality in society are highlighted.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th May, 2025

Keywords: Woman, girls, gender, equality, scientist, spiritual, educational, social, economic, political, reforms.

Барчамизга маълумки Ўзбекистон мустақилликка эришгач, давлатимиз томонидан хотин-қизларнинг маънавий-маърифий, ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ислохотларда фаол иштирок этиши учун имкониятлар яратиб берилди ва ҳаёт фаровонлигини оширишга катта эътибор берилди.

Ўзбекистон Республикаси Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 1979 йил 18 декабрдаги 34/180-сонли Резолюцияси билан қабул қилинган “Хотин-қизлар ҳуқуқлари камситилишининг барча шакллариغا барҳам бериш тўғрисида”ги (CEDAW) халқаро Конвенциясига 1995 йил 6 майда қўшилиш орқали жамият ҳаётининг сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва маданий соҳаларида аёллар ва эркаклар тенг ҳуқуқлигини таъминлаш мажбуриятларини ўз зиммасига олган. Бугунги кунга келиб 185 давлат Конвенция иштирокчилари ҳисобланади.

Мамлакатимизда хотин-қизларни ҳар томонлама қўллаб қуватлаш, уларнинг оила ва жамият ҳаётидаги ролини ошириш, ижтимоий-сиёсий, иқтисодий фаоллигини ҳамда мавқеини янада ошириш мақсадида қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонлари, Ҳукумат қарорлари, Давлат дастурлари бунинг яққол мисолидир:

- Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси (2023йил, 5 август).
- Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат Кодекси (1996 йил, 1 апрель).
- Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик Кодекси (1997 йил, 1 март).
- Ўзбекистон Республикаси Оила Кодекси (1998 йил, 1 сентябрь).
- Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодекси(1995 йил, 1апрель).
- Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодекси (1995 йил, 1апрель).
- “Хотин қизларга қўшимча имтиёзлари бериш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг 1999 йил 14 апрелдаги 760-1сонли Қонуни;

- Ўзбекистон Республикасининг давлат ва ижтимоий қурилишида хотин-қизларнинг ролини ошириш чора тadbирлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1995 йил, 2 мартдаги ПФ-1084 сонли Фармони;
- “Зулфия номидаги Давлат мукофатини таъсис этиш бўйича таклифларни қўллаб қуватлаш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1999 йил 10 июндаги ПФ-2326 сонли Фармонлари бунга яққол мисол бўла олади.

1995 йил Пекинда бўлиб ўтган Тўртинчи Бутунжаҳон хотин-қизлар конференциясида аёллар аҳволини яхшилаш борасида устувор йўналиш ва асосий воситалар белгилаб олинди. Мамлакатимиз Пекин декларациясига қўшилиб 1999 йили Миллий ҳаракат дастурини қабул қилди.

Мамлакатимиз мустақилликка қўлга киритган йиллариданоқ хотин-қизларнинг оила ва жамиятдаги мавқеини юксалтириш, уларни ҳар томонлама қўллаб қуватлаш, уларнинг давлатимизнинг ижтимоий сиёсий ҳаётидаги ролини кучайтиришга эътибор берилди. Муҳтарам Президентимиз томонидан йилларга махсус ном берилиши ва давлат дастурларининг ишлаб чиқирилиши ҳам бунинг яққол мисolidир.

Мустақиллик йилларида давлатимизда хотин-қизларнинг ўз қобилияти ва имкониятларини кўрсатиш учун барча шарт-шароитлар яратилмоқда. Тadbиркорлик, ташкилотчилик, ишбилармонлик қобилиятига эга бўлган хотин-қизлар учун давлат ва жамият қурилишида ўзининг қонуний муносиб ўрнини эгалламоқдалар. Мамлакатимизда аёлларнинг ҳақ ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, уларнинг ўз фаолиятини амалга ошириш ва давлатимиз ижтимоий сиёсий ва иқтисодий ҳаётидаги ролини ошириш, ҳокимият вакиллик органларида гендер тенгликка эришиш йўлида 2004 йилда “Сайловлар тўғрисида”ги қонунга ўзгартириш киритилди. Шу жумладан, сиёсий партиялардан номзодлар кўрсатишда аёллар учун 30 % квота жорий қилинди. Фаолият натижаларига эътибор қаратсак, сайловлар якунларига кўра депутат-аёлларнинг сони эътирофли даражада ошди. Глобаллашаётган бугунги шиддатли давирда ижтимоий муносабатларни ривожлантириш бутун дунёда гендер тенглиги ва тенг ҳуқуқлилик масалаларига нисбатдан эътибор кучайиб бораётгалиги билан эътирофлидир.

“Гендер” сўзи термин сифатида юридик мақоми 1995 йил Пекин конференциясидан сўнг, эркак ва аёл ижтимоий тенглик ҳолати бутун жаҳон вакиллари томонидан тасдиқланди.

Гендер тенглик тамоиллари:

1. Тенг ҳуқуқлилик.
2. Тенг жавобгарлик.
3. Тенг имконият.
4. Ўзаро ҳамкорлик (шерикчилик).

Гендер деганда ҳар хил жамиятларда яшовчи эркак ва аёллар ҳуққини белгилаб берувчи ижтимоий ва маданий вазифалар меъёрлари йиғиндиси тушинилади.¹

Бугунги кунда ҳам айрим мамлакатларда ҳозиргача кузатиладиган эркак ва аёллар имкониятлари ўртасидаги фарқ, яъни гендер тенгсизлиги асосий муаммолардан бири ҳисобланади. Бу эса инсонларнинг ўз имкониятларидан оқилона фойдаланишни чегаралайди. Жамиятда аёлларга заифа деб қараб, уларнинг ўз иқтидорлари ва қобилиятларининг очилишига тўсқинлик қилади. Ўзбекистонда эркаклар ва аёлларнинг тутган ўрни

Хотин-қизлар умумий аҳолининг 50,1 фоизини ташкил этади;

Кучли билимли, юқори малакага эга раҳбар хотин-қизларнинг давлат ва жамият қурилишидаги иштирокини ошириш мақсадида, 1996-2010йилларда 100дан ортиқ раҳбар аёллар Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиш академиясини тамомлаган бўлса, уларнинг 25 нафарини хотин-қизлар қўмиталари ва 2 нафари ҳокимликларнинг Котибият мудирлари, 11 нафарини раҳбарлик лавозимиغا захирага олинган хотин-қизлар ташкил этади.²

Гендер тенглигига эришиш узоқ жараён ҳисобланади, жамиятимизнинг барча жабҳаларини қамраб олганлар. У давлат ва нодавлат ташкилотлар ва

¹ Э.И.Баситханова, Н.С. Атабеков, А.Д. Хасанова, ... “Соғлом оила-соғлом авлод-соғлом келажак” амалий қўлланма. Тошкент - 2012 йил. 48 – бет

² Э.И.Баситханова, Н.С. Атабеков, А.Д. Хасанова, ... “Соғлом оила-соғлом авлод-соғлом келажак” амалий қўлланма. Тошкент - 2012 йил. 49 - 50 – бет.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th May, 2025

одамларнинг ижтимоий ҳамкорлигига (шерикчилигига) ҳам боғлиқдир. Ўзбекистон Республикаси Конституциясида эркак ва аёллар ҳуқуқларининг тенглиги кафолатланган.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 18-модда. Ўзбекистон Республикасида барча фуқаролар бир хил ҳуқуқ ва эркинликка эга бўлиб жинси, ирқи, миллати, дини, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахси ва ижтимоий мавқеидан қатъий назар, қонун олдида тенгдирлар.³ Фуқароларни камситишнинг ҳар қандай шакллари тақиқланади.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 46-модда. Хотин-қизлар ва эркаклар тенг ҳуқуқлидирлар.⁴ Қуйидаги моддада аёллар ва эркаклар тенг ҳуқуқга эга эканликлари белгиланган бўлиб, бу гендер тенглик тушунчасининг асосий мазмун моҳияти ҳисобланади.

Хулоса қилиб айтганда оиладаги эркак ва аёл ўртасидаги бази муаммолар, вояга етмаган қизларнинг эрта никоҳлари, оилада ажримларнинг олдини олишда маҳаллаларимизда, таълим муассасаларида соҳанинг мутахассис ҳуқуқшунослари, тиббиёт ходимлари, педагоглар, актёрлар ва маҳалла хотин-қизлар кенгашларининг раислари, маҳалланинг диний маърифат ва маънавий ахлоқий тарбия масалалари бўйича маслаҳатчилари, маҳалладаги оқсоқоллар, катта ҳаёт тажрибасига эга бўлган онахонларимиз ижтимоий ҳамкорликда давра суҳбатлари, кечалар, учрашувлар, семинар –тренингларни ташкил қилиниши самарали натижа беради.

Глобаллашаётган шиддали бунунги даврда гендер тенглигига эришган аёллар нафақат уй бекаси бўлиб чегараланмасликлар и лозим. Уларда миллий маданиятимиз ва замонавийлик уйғунлашган “**ўзбек аёллари**” бўлишлари бугунги давт талабидир. Чунки улар миллат тарбиячиларидир.

³Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. “Ўзбекистон”: Тошкент – 2001 йил. 9- бет.

⁴ Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. “Ўзбекистон”: Тошкент – 2001 йил. 14- бет.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. “Ўзбекистон”.: Тошкент – 2023 йил. 9-14 бет.
2. Э.И.Баситханова, Н.С. Атабеков, А.Д. Хасанова, ... “Соғлом оила-соғлом авлод-соғлом келажак” амалий қўлланма. Тошкент - 2012 йил. 48 – бет
3. Э.И.Баситханова, Н.С. Атабеков, А.Д. Хасанова, ... “Соғлом оила-соғлом авлод-соғлом келажак” амалий қўлланма. Тошкент - 2012 йил. 49 - 50 – бет.